

BUITEN

23^E JAARGANG N^O. 10

ZATERDAG 9 MAART 1929

Foto C. Steenbergh

IN HET ATELIER VAN THÉRÈSE SCHWARTZE. DE BEELDHOEWSTER GEORGINE SCHWARTZE

Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

GALATEA EN HANS BRIL, DOOR JAN WALCH (10)	BLZ. 110
IN HET ATELIER VAN THÉRÈSE SCHWARTZE (GEÏLL.), DOOR RO VAN OVEN	BLZ. 109, 112—113
HERINNERINGSFLITSEN OVER NEDERLANDSCH-INDIË (GEÏLL.), DOOR MAURITS WAGENVOORT	BLZ. 113—115
BIJ DE DIEREN, OOM SNUFFEL. MET ILLUSTRATIES VAN HARMSSEN VAN BEEK. VERTALING VAN M. P. DIAMANT-DE VRIES	BLZ. 116—117
DE OUDE UTRECHTSCHER KERKEN (INLEIDING) (SLOT), DOOR W. F. J. DEN UYL	BLZ. 118
DIANA DE POITIERS (GEÏLL.), DOOR SARA VAN ZUIDEN	BLZ. 118—119
HET JONGE FERRARA, UIT HET POOLSCH, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKY (2)	BLZ. 120
EEN OUDJE. DE GROOTE CACTUS OP DEN ACHTERGROND IS 80 JAAR OUD	BLZ. 120

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's

Nieuw verschenen nummers 25 cts., oudere 50 cts.

GALATEA EN HANS BRIL

10)

DOOR JAN WALCH

VERDER kwam zij niet, maar ze vulde de poovere woorden aan met een instinctief gebaar van opstaan, en den anderen in den weg treden. Want Galatea had al een stap in de richting van het deurtje gedaan, en Hans schudde en schoof al op zijn zitvlak vooruit, hetwelk beduidde, dat ook hij aanstalten maakte om op zijn korte beentjes te gaan staan. Toen kwam dan ook de reus Gé, die zag dat hier voor een man-als-hij partijkiezen gewenscht was, eenigermate in actie; maar het moest bij een man-als-hij geenszins 't karakter hebben van verontschuldiging en berouw. Dus waardig, ja streng, zei hij:

„Dame, dat is heelemaal niet noodig”.

En hij maakte een armgebaar dat als een barrière, maar ook als een uitnodiging om weer te gaan zitten kon worden beschouwd.

Intusschen stond Hans, klein en, ondanks baard en rim-pels zeer dociel, vlak achter haar. En daar zij na het gebaar van Gé een oogenblik besluiteloos bleef, botste hij even achter tegen zijn dame aan, en greep toen de coupébank vast om zich in de ongemeene wiebeling, die hem nu weer extra angstig maakte, staande te houden.

De reus Gé, die een menschenkenner was, had met snel onderuitkijken iets van den toestand begrepen. Had hij hem maar gehéél begrepen, dan had hij zich voor zijn later leven veel ellende bespaard! Maar het is duidelijk, dat dat onmogelijk was! Hoe had een zoo verlicht man aan het bestaan van kabouters en nymfen kunnen gelooven? . . . Dus, hij zei:

„Ik meen te begrijpen, . . . mevrouw, dat mijnheer, de professor, . . . een beetje . . . „welfremd” is . . . Indien

dit het geval mocht zijn, zou er inderdaad hier mogelijk een misverstand bestaan . . . ?”

Hans kon deze deftige taal niet geheel volgen, maar begreep er toch genoeg van om herhaalde malen zeer krachtig „ja” te knikken, waarbij hij onmiddellijk weer tenvolle zijn weledelgestrengte uitdrukking hernam.

„Ja”, antwoordde Galatea, die in dit, zelfs voor een maatschappelijk mensch lastig conflict zich ietwat hulpeloos voelde, — „dat is wel zoo”

„Welnu, wèl-nu dan”, oreerde de reus Gé waardig als een juge-de-paix, „gaat u dan zitten, hè; en laat ik me eens even voorstellen, dan komt het alles wel in orde — Ik ben een collega van meneer, ik ben professor Chloriman, van de universiteit te Amsterdam”.

Hij wachtte een seconde, Galatea en Hans Brill aanzien met dien valsch-bescheiden glimlach, waarmee men zichzelf als een verrassing aanbiedt. Doch het gehoor toonde maar matige interesse; Galatea keek enkel beleefd, Hans oogknipperde gefronst en volgde pijnlijk het betoog, waarin weer eenige vreemde woorden en begrippen voorkwamen; het verkeer in de menschenwereld begon hem vermoeiend voor te komen, het *is* vermoeiend, als men voortdurend meer moet schijnen te weten, dan men inderdaad weet.

Intusschen, professor Chloriman wachtte. Hij wachtte, als 't dan geen kreet van verrukten eerbied was, althans een tegen-voorstelling, maar ook die bleef uit.

„En” vervolgde hij toen met een ietwat achterdochtige nuance, die gekwetstheid momt, — „met wie heb ik de eer?”

Galatea viel, om erger te voorkomen, dadelijk in:

„Mijn broer, professor Brill —”. Dat „broer” was een van die snelle vondsten, waarmee de wanhoop soms zichzelf compenseert en opheft; 't was eruit, voor ze 't wist. Maar nu . . . haar eigen naam . . . Ze doorleefde een angstvol oogenblik van wanhopig zoekende stilte . . . Doch Chloriman bleek niets meer te wachten. Hij zei bedaard en waardig: „Zeer aangenaam. En ú is dus mejúffrouw Brill . . . Of: mevrouw . . . ?”

„Juffrouw Brill”, zei Galatea. En zij bloosde. Wat ze in twee-duizend jaar niet had gedaan.

De Indischman voelde, dat hij eruit lag. Hij had, toen de gevolgen van zijn vinnigen uitval mis-gingen, ook een courant van zijn bank opgegrabbeld, en zat daar met heftig krakende grepen frenetiek in, en nu en dan over, te kijken.

Intusschen was Galatea weer gaan zitten. Hans ook. De conversatie kon beginnen, en professor Chloriman verlangde niets liever.

„Brill” is uw naam, nietwaar? Het is dom van mij, maar ik ken dien naam niet”.

„O dat is niet dom”, zei Hans deftig —, na de angsten en verzoeningen toonde hij een hem ongewone vriendelijkheid. „Ik ken den uwen ook niet”.

Dat was, dacht Hans, wel een doorslaande geruststelling voor den ander, een afdoend bewijs van niet dom te zijn gebleken. Maar professor Chloriman vatte het anders op. En wel als een harde en opzettelijke grofheid. Als een onwaarheid natuurlijk ook, dat in de eerste plaats; want het was een evidente leugen, dat iemand, althans iemand die Hollandsch sprak, nooit van hem, professor Chloriman, gehoord zou hebben! Werden zijn interessante artikelen over alles en nog wat, die artikelen die steeds maar in boeken verzameld werden, en die laatst nog een journalist „het zedelijk kompas van het Nederlandsche Schip-van-Staat” had genoemd, niet door *iedereen* gelezen? Hield hij niet redevoeringen over de jeugd en de ware zedelijkheid bij alle gelegenheden waarbij dit te pas kwam, terwijl uit den stroom van uitnodigingen zon-nenklar bleek, dat er géén gelegenheden waren, waarbij men meende, dat zijn woord *niet* te pas kwam? ? Maar het was duidelijk, dat hij niet over zijn onbetwistbaren roem kon gaan twisten; en dus zweeg hij maar, bot, terwijl hij den glimlach van Hans, welke inderdaad zelfvoldoening over eigen keurig optreden beduidde, als een bar-onhebbelijken spot opvatte. In zijn zoo ongewone situatie van vernedering greep hij maar weer naar zijn courant, die hem den troost van zijn eigen artikel beloofde, maar de troost faalde, want de glans zelf van zoo voortreffelijk, zachtglidend proza gaf de onhebbelijkheid der miskening een te schillerend belichting. Neen, deze zoetheit werd nu plots ook tot bitterheid. Hij maakte een gebaar als om de courant ineen te frommelen; maar dat bellette hem toch weer het respect voor wat daarin gedrukt

stond, en hij volstond met een rustig opvouwen. Toen, in een behoefte aan toch een uiterlijk accompagnement van zijn gemoeds-beweging, stond hij op, en stapte met 'n paar verontwaardigd-energieke stappen de coupé uit, angstig door zijn vrouw nagekeken. De Indischman wierp op den onschuldige door-glimlachenden Hans weer eenige blikken van kwaad-aardige minachting; — dat ook hij nooit van professor Chloriman gehoord had, hinderde hem hierbij volstrekt niet, — zijn vrouw schoof 'n beetje onrustig op en neer, en deed zich geweld aan om strak naar buiten te blijven kijken, kortom: de aanwezigheid van den natuurgeest Hans had reeds deze kleine maatschappij, maar die misschien eenigszins representatief was, volkomen ontrust.

Het was onplezierig geworden. Van Milaan af, waar professor Chloriman en zijn vrouw waren ingestapt, had men aangenaam samengezeten, wel met een wezenlijke minachting wederzijds, voor den eigenwijzen professor, die misschien 'n tienduizend per jaar maakte, en voor den Protz met z'n vette en brutale parvenu-manieren; maar men had, elkaars zelfgevoel eerbiedigend, toch aangenaam gepraat, met 'n plezierig-onopzettelijk naar voren brengen, nu en dan, van eigen waarden, roem en voortreffelijkheden. Maar die pedante aap . . .

Doch Galatea was er ook nog. Galatea, die al een jaar lang in de veilige positie van een als min-of-meer krankzinnig beschouwde, de wereld straffeloos en op haar gemak had leeren bekijken, voelde de storing diep, en eigen ondervinding gaf haar het middel in om die te doen eindigen. Dus, na een korte aarzeling stond ze op, en volgde Chloriman. Hans verschrikte; hij scharrelde al waggelend op en neer om ook weer op de beentjes te geraken, maar Galatea gaf hem een moederlijken oogwenk, en gehoorzaam hield hij met waggelen op, en keek haar, die meer-en-meer de positie van zijn chaperonne verkreeg, na.

Galatea had Chloriman spoedig ingehaald; de aanwezigheid van de uitkijkers, die in de corridor talrijk waren, bemlemde zijn voortgang, en eigenlijk had hij ook geen behoefte aan ver-weg gaan, als hij maar weg was.

„Verzeihen Sie, Herr Professor”, zei Galatea, wie het voor haar plan beter voorkwam, zich toch maar als Duitsche te laten gelden, — en ze sprak toch immers alle talen even vlot — „ik zou u graag even iets willen zeggen over mijn broer”.

De beleedigde Chloriman knikte een stijven knik, die bereidwilligheid beduidde.

„Zijn gedrag is u wel zeer zonderling voorgekomen, móét u wel zeer zonderling voorgekomen zijn —”.

Zij wachtte even. Maar de professor wachtte ook.

De zaak is: hij is . . .” En hier kwam de terminologie die zij vaak over zichzelf had hooren fluisteren, haar voortreffelijk te stude: „Hij is „geistig gestört” . . . Helaas . . .”

„Ach sooo”, antwoordde Chloriman, en met zijn stem, die op de gerekte „ooo” zachtelijk zonk, voelde Galatea zijn gemoed weer tot haar nederdalen — „Zoo . . . Dus dáárdoor herinnert hij zich . . . hm . . . de belangrijkste dingen niet. Hm — Ik dacht . . . uw broer is immers Hollander? Ja natuurlijk . . .”

„Nee”, haastte nu Galatea zich, „dat is hij niet. Hij is Duitscher —”.

„Duitscher?” vroeg Chloriman ongeloozig — „En hij spreekt voortreffelijk Hollandsch? ? !” —

„Hij heeft . . . wij hebben . . . uh . . . onze familie heeft een grooten aanleg voor talen”.

„Dat is dan inderdaad een opmerkelijke aanleg”, zei Chloriman, die nog wantrouwend blééf. „Maar, 't is waar, ik heb u ook Hollandsch hooren spreken, en nu spreekt u Duitsch in de perféctie”.

Ja, dat was waar . . .

„Dus u is ook een Duitsche, natuurlijk. Merkwaardig, dat Duitschers zoo prachtig Hollandsch leeren . . . Wij zijn in dat opzicht door het buitenland niet verwend —”.

Galatea begreep: zij móést nu ook een Duitsche zijn. Nu, nationalistisch was ze niet. Toch was 't idee niet heelemaal prettig . . . Waarom, dat wist ze niet.

„En uw . . . ongelukkige broer is dus professor? Ik hoorde dat ú hem zoo toesprak”.

Er was eenige verwondering in Chloriman's toon, en de nadruk dien hij op „u” legde, deed Galatea plots begrijpen. — Wéér bloosde ze, en nu heftiger dan te voren. Zij had „professor” gezegd, nog niet vooruitziende dat ze Hans even

daarna als haar broer zou proclameeren. Ja, dat was zeker wel heel gek . . . Ze herinnerde zich wel, dat zij dames, Deutsche dames, in Zwitserland met welbehagen over haar broer, den professor, had hooren praten, maar hoeveel respect ze daar ook voor dien titel hadden, als ze zoo'n broer aanspraken, noemden ze hem toch altijd bij zijn voornaam . . .

„Mijn broer Hans . . .”, begon ze stamelend.

En zweeg verward. Maar weer redde haar Chlorimans graag-getoonde scherpzinnigheid.

„Ik begrijp het”, zei hij met zijn hoovaardigen glimlach, die Galatea een dieper gevoel van griezelen en schaamte gaf, dan zijn verwaandste optreden. „Verontschuldigt u niet. Ik begrijp, dat u, speciaal in die omstandigheden, respect voor uw broer wilde afdwingen”.

„Zoo is het”, zei Galatea blij, en in haar blijdschap weer in 't Hollandsch, zich onwillekeurig in dezen bij haar partner aansluitende — „zoo is het inderdaad . . .”

Chloriman glimlachte weer, volkomen voldaan, als professor, en als scherpzinnig mensch. „En . . . waar is, of: waar was uw broer professor?”

„Te . . . te . . . och, hoe heet het ook weer? Daar bij den Harz . . .”

„Göttingen?” vroeg Chloriman.

„Jaja, Göttingen . . . Ziet u, we hebben elkaar pas gisteren voor 't eerst ontmoet . . . Ik meen, ik . . . voor 't eerst sedert zijn ongesteldheid. Ik ben heel, heel lang in 't Zuiden geweest, in Griekenland . . . Hij is ook eigenlijk mijn hálfbroer”, vond ze.

De fijne intuïtie van prof. Chloriman voelde, dat hier iets achter stak. Blijkbaar familie-omstandigheden, waarover dat meisje niet graag sprak. Ja, dat los-worden van den gezinsband, tegenwoordig. Zijn blik staarde even afwezend naar buiten. Hij zag een artikel over dit onderwerp aan den horizon van deze vage mededeelingen verrijzen. En wat was dat een aardig begin: „In den D-trein Genua—Amsterdam ontmoette ik dezer dagen . . .” Er was iets plezierigs in, de lezers van zijn blad zoo terloops even iets van zijn groote-reisgewoonten te doen gevoelen. — H'n . . . Hij kon moeilijk over de feiten doorvragen, maar dat hoefde ook niet, hij zou er wat over de eeuwige rust der bergen in brengen, waar-tusschen zoo'n trein met allerlei poovere menschelekheid rumoerig doorstoomde . . . Al denkende voelde hij het indrukwekkende, de *vizie*, die er in zoo'n artikel zou komen; onderging dien indruk ook zelf. — En constateerde met stille voldoening, dat hij eigenlijk ook een *arti st* was. Ja, — hij had dat al meer gemerkt. Hij was universeel, 'n universeel . . . genie. Nu ja, hij *zei* 't immers niet . . . 'n Ander zou 't misschien wel es zeggen, hm — 't was wel aardig, als 'n ander dat es zei, je kon er ook wel wat aan dóén, dat dat es gebeurde . . .

'n Klein kuchje deed hem opzien. Dadelijk trok hij de meewarig-belangstellende nuance in zijn gezicht weer naar voren, terwijl hij zei:

„Hm, ja — ik dacht even over 't geval na — Is u van plan, naar Holland te gaan?”

„Ja — dat is 'n verandering; . . . en . . .”

„Zeker, zeker — Wel juffrouw Brill, als ik u en uw broer daar van dienst kan zijn, dan moet u het maar zeggen”.

„O meneer Chloriman”, zei Galatea met een echte, diepe dankbaarheid, „wat heerlijk is dat. Ik dank u wèl”.

Chloriman knikte met z'n kalmen glimlach, die onder den hartelijken, open blik van Galatea toch een oogenblik onzeker werd . . .

„Het is een heele taak voor u, zoo alleen met uw broer te reizen”, zei hij.

Nu, dat kon Galatea niet tegenspreken. Ze knikte bevestigend. „Maar als men zulke vriendelijke menschen ontmoet, dan gaat het nog wel”. Inderdaad, het scheen, na de beroeringen, die haar den angstigsten indruk van haar onderneming hadden gegeven, of nu plotseling, met Chloriman's woord, weer licht doorbrak. Het was ontroerend, zoo dankbaar zij was voor die toezegging van hulp. Jawel, — hum — zoo was het eigenlijk niet gemeend; maar enfin, zoo-iets liep altijd nog wel mee. Men kon zich altijd op een gegeven oogenblik „verontschuldigen”. Voorloopig zei hij, zachtvaardig ethisch: „De menschen vallen nog wel eens mee. In heel de Christenwaaereld zit nog wel iets van den ouden zuurdeesem; van dat vuur dat niet wordt uitgebluscht”.

(Wordt vervolgd)

Foto C. Sreenbergh

IN HET ATELIER VAN THÉRÈSE SCHWARTZE. HET GROOTE ATELIER

In het Atelier van Thérèse Schwartz

EEN zolder, kaal, rommelig, onder de hanebalken Een potkachelkje, een jonge man met lange haren en flapdas, een beeldschoon jong meisje, arm, maar gelukkig, overtuigd van eidelijke erkenning. Wee den schilder, wien het naar den vleesche gaat. Voor de legende is hij verloren. Het erkende genie boet in aan romantiek, wat het aan roem won. Want de legende wil den zolder en het uitgedoofde potkachelkje . . . Maar is nog niet veel wonderlijker dan de alledaagsche sage het sprookje, verborgen in het groote huis aan de Prinsengracht, waar drie geslachten lang de schilderkunst hebben gediend, vereerd en liefgehad. Waar gegroeid is en tot bloei gekomen een traditie, gelijk slechts weinige geslachten kennen en die nog zeldzamer is in de verschijnende, verdwijnende wereld van kunst en kunstenaars. Of klinkt het niet als een sprookje, dat hier eenmaal woonde de stamvader van dit kunstenaarsgeslacht, van de Schwartzes, dat hetzelfde huis door zijn beide dochters tot een middelpunt van het Amsterdamsche, van het Nederlandsche kunstleven groeide, dat de kleindochter, Lizzy Ansingh, wier verbeeldingen zich handhaven als een feestelijk moment in de nuchterheid van het alledags-leven, deze traditie voortzet. Als een sprookje klinkt ook het verhaal van het leven van den grootvader, die in den aanvang der 19e eeuw met zijn ouders naar Amerika vertrok, toen Amerika het verre land van avontuur was, waar mogelijkheden voor ieder openlagen. Zijn vader stichtte er een chemische fabriek van lakken, vernissen en verfwaren, welke den jongen blijkbaar meer brachten, dan geldelijke winst alleen. Immers zijn schildersaanleg vond in het bedrijf, waarvoor zijn vader hem als opvolger bestemde, een voortdurende aansporing en hij besteedde al zijn vrijen tijd en zelfs een deel van den nacht om zijn schildersidealen te verwezenlijken. Eindelijk stond zijn vader hem toe zijn talent te ontwikkelen: de resultaten daarvan kennen we alle. Im-

mers de portretten van den eersten Schwartz vinden ook nu nog in vele families een eereplaats. Ze bekoren door een verfijnde beschouwing, een even verfijnde schilderwijze, een trant, door zijn dochter Thérèse vereerd en voortgezet. Trouwens, zijn portretten werden reeds aanstonds, toen Holland er mee kennis maakte, zoozeer gewaardeerd, dat de kunstenaar van terugkeer naar Amerika afzag en zich in Amsterdam metterwoon vestigde. Het was op een tentoonstelling in Arti, door hem gehouden op zijn doortocht van Dusseldorf naar Amerika, dat de aandacht van kunstlievend Holland op hem werd gevestigd, vooral door het portret van zijn bruid, de beeldschoone Elise Hermann. En toen ik het atelier van Thérèse Schwartz in het familiehuis te Amsterdam bezocht, was het haar beeltenis, die me deed begrijpen, hoe een zoo harmonische vereeniging tusschen kunst en distinctie tot stand kon komen. Toen Schwartz zijn tentoonstelling hield (hij was toen dertig jaar), was hij nog een volkomen onbekend kunstenaar. Maar dit portret was voor Alberdingh Thijm, zelf nog een jongeman van twintig jaar, aanleiding tot een Fransch vers, in den trant van die dagen:

Pinceau mystérieux d'un maître sans renom,
Par quel charme secret la divine harmonie,
Dont Phébus seul donna l'image de Memnon,
Vibre t'elle en ce lieu, brillante et rajeunie?

Hélas, ce n'est pas moi (dont le terne regard
Contemple avec respect la charmante inconnue),
Qui va porter atteinte à la beauté de l'art,
En cherchant un soleil à la belle statue.

Et pourtant elle chante, et pourtant à sa voix —
La voix de son esprit que ses beaux yeux traduisent —
Notre âme tout en feu du Phébus d'autrefois
Emprunte les rayons dont mes regards reluisent.

☞ Het is dit spiritueele en tevens romantische portret, dat we terugvinden in het ruime atelier vol herinneringen op de Prinsengracht. Vol herinneringen . . . Met een piëteit bewaard, als langzamerhand meer en meer in onbruik komt.

☞ Vlak bij Elise Hermanns schoone beeltenis vinden we de Stars and Stripes, Amerika's vlag, die uit het huis der Schwartzes vrolijk wapperde naast Hollands driekleur, als een Amerikaansche of Hollandsche nationale feestdag Johan George Schwartz, die als consul van Amerika de belangen der groote republiek in ons land verzorgde, daartoe aanleiding gaf. ☞ Daar vinden we ook een groote menigte gipsafgietsels, welke Georgine Schwartz, de beeldhouwster, wier statige, nog kaarsrechte gestalte zoo volkomen tot haar recht komt in deze omgeving van hoofdsche diplomatie en vol kunstenaarschap, bij haar werk, haar studie te stude kwamen. ☞ Thérèse en Georgine, de zeer begaafde dochters van een begaafden vader, hebben de traditie van het huis Schwartz voortgezet. Het is vooral Thérèse geweest, die het atelier, dat menig schilder haar zal benijden, heeft doen ontstaan. ☞ Het is langzaam gegroeid uit het oude, kleine atelier van den vader, die zich tevreden stelde, — in een anderen tijd — met een lang-smalle kamer, waar betrekkelijk schaars het licht binnenviel. Langzaam groeide het, totdat het de bovenver-

Foto C. Steenbergh

IN HET ATELIER VAN THÉRÈSE SCHWARTZE.
GEZICHT IN DEN ERKER

diepingen van drie naast elkaar gelegen huizen in beslag nam, zoo, als het zich nu nog handhaaft. ☞ Met veel bric-à-brac: bewaard bleven b.v. de gedroogde eikels en kale bassen, welke door Thérèse in een stilleven werden omgezet, een stilleven, donkertonig, anders geaard dan het meeste van haar werk. Want haar zwierige, en voorname portretten bleven niet verborgen in haar binnenkamer. Overal in het land vinden we ze terug, bij de Koningin, bij de Koningin-Moeder, bij allen, die het geschilderd portret nog steeds verkiezen boven iedere andere afbeelding van dierbare familieleden. Toch vond de familie Schwartz ook in naaste omgeving haar gewillige en schoone modellen. Daar is een familiestuk, in 1885 geschilderd door Thérèse: de statige grootmoeder met haar beide kleindochtertjes, Lizzy en Letje Ansingh. En Lizzy Ansingh herinnert zich, hoe zwaar het poseeren viel voor de wildebrassen, al werd het van ganser harte gedaan. ☞ Een van onze afbeeldingen toont ons een tweede familietafel: Lizzy en Thérèse Ansingh (thans de vrouw van den portretschilder Bart Peizel), hier vrouwen in den bloei van haar leven, van Duyl, Thérèse's echtgenoot, Georgine Schwartz en haar zuster, de moeder der meisjes Ansingh zijn er vereenigd naar de wijze, als de oude Engelsche portretschilders zoo gaarne groepeerden. ☞ Het is hier niet de plaats om uitvoerig het werk van Thérèse Schwartz te bespreken. Maar opmerkelijk is de uitheemsche allure van heel haar oeuvre, dat toch door Holland-zoozeer werd gewaardeerd. Een allure, die ieder van ons, die de kleine pittige kunstenaress hebben gekend, zich herinnert als behoorend geheel bij haar eigen persoonlijkheid. Een persoonlijkheid van een raffinement, dat in deze eeuw andere uitwegen zoekt, maar dat zich ook in dit atelier door Cuypers, den pasgestorven bouwmeester, in zijn jonge jaren gebouwd, handhaaft volkomen in harmonie met de romantische verbeelding van deze, na haar dood onvolledig gewaardeerde kunstenaress. ☞ Met heel de kunstenaarswereld van het eind der 19e eeuw stonden de Schwartzes in vriendschappelijke verbinding en we vinden dan ook in Thérèse's oude atelier herinneringen aan Breitner, aan Jozef Israëls, aan Bilders, aan Wally Moes. Overal, waar schoonheid te vinden was, hebben de bewoners van dit oude huis naar

schoonheid gedolven: heel het huis, het ruime atelier in het bijzonder draagt hiervan de kenteekenen. ☞ Op het oogenblik hanteert Georgine, de beeldhouwster, in deze werkplaats haar beitel. En Lizzy Ansingh, die de schildertraditie, de zeer afzonderlijke schildertraditie van haar familie, op eigen wijze voortzet, heeft elders in deze stad haar atelier gevonden. Want haar modellen, haar poppen van zoo diverse pluimage, vonden hier geen onderdak.

Daarvoor ontbrak de ruimte. Maar familiehuis is 't gebleven, met alles, wat het heerlijk en onwrikbaar maakt. Want de glorie van het voorgeslacht wordt er geëerd en levend gehouden als een vaste burcht voor het toekomstige. RO VAN OVEN

Herinneringsflitsen over Ned.-Indië

(Slot)

DE natuur is rijk genoeg om van deze eilanden de verlokking te maken, welke, onweersstaanbaar, er het verblijf onvergetelijk doet zijn. Overigens niets, althans weinig in vergelijking van het verledene en tegenwoordige volksleven in Hindoestan. De Boeroeboedhoer en de tempelbouwwallen der voor-Islamitische tijden: zijn zij het werk van inlandsche kunstenaars of van binnengekomenen uit Voor-Indië? De schrijver heeft geen recht er hier een meening over uit te spreken. Zoo-

veel is zeker, dat wat de Islamitische kunstenaars dezer volken

Foto C. Steenbergh

IN HET ATELIER VAN THÉRÈSE SCHWARTZE.
DE ROODE KAMER

HERINNERINGSFLITSEN OVER NED.-INDIË. EEN PALEISPOORT IN DE JAVAANSCH E VORSTENLANDEN

hebben gebouwd niet hooger stijgt, zelfs wanneer het zijn motieven ontleent aan een niet meer bestaande volksbeschaving, dan het belangwekkende, het sierlijke. Zie deze paleispoort in de Javaansche Vorstenlanden. Het plaatje is bekoorlijk om zijn doorkijkje, om het vermoeden van den rijkdom der tropische natuurwerelde, hoog er boven. Zie het andere plaatje van het Islamitische heiligdom, de „moskee”, te Toeban aan Java's Noordkust: zuiver nagevolgde Moorsche stijl, zonder andere oorspronkelijkheid dan die der ligging aan de plaatselijke „aloon-aloon”: de gewijde open vlakte van elke Javaansche plaats van beteekenis, met haar statige waringins, de uit het verre verleden heilige boomen, welke men op het tegenwoordige Islamitische Java niet benaderend zoo schoon en indrukwekkend vindt, als in echt-Indische landen, de „aloon-aloon” met hier het huis van den „Regent” en ginds het huis van „toehan Allah”. Neen, behalve de bouwvallen of gedenkteekenen uit het Voor-Islamitische verleden behoeft men niet deze tropische eilanden te bezoeken om de bouwkunst, welke men er vindt. Allermint om de schoonheid der bouwkunst, welke het overheerschende volk er gesticht heeft. ☼ Maar voor een Nederlander, die zich tot in merg en been gevoelt te behooren tot zijn volk, en deze plaatjes gaarne ziet om wat zij te zien geven uit dien grooten tijd, ja, gròt, ook in zijn, naar ons oordeel, misdaden, waarop men in onzen wankelmoedigen Brave-Hendrikstijd een misdadig-zwaar gewicht legt, den tijd der „Edele” Vereenigde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie, is het weinige dat zij geven en daaraan herinnert, hem even lief als al het andere. ☼ Laten wij onzen vaders toch geen onrecht aandoen! Zij beweerden wel godsdienstig te wezen, zeer godsdienstig zelfs, maar zouden elke betichting van huichelarij verontwaardigd hebben afgewezen, Godsdienstig, maar geen heiligen. Zij waren kooplieden, uit op winst, op zoo groot-mogelijke winst, op monopolie, zonder pardon voor hun concurrenten, die hen haatten, belasterden, omdat deze overal voor hen bakzeil moesten halen, en toch niet konden nalaten hen overal tot voorbeeld te nemen. Kooplieden, gedwongen handel te drijven met het rapier of het musket in de hand, handel te drijven omgeven door sterkten, om welke te mogen bouwen zij eerst hadden moeten soebatten bij plaatselijke vorstjes of regenten. Maar deze noch hun volken hadden benul van wat de „Blanda's” onder handel-drijven verstonden. Door hun gebrek aan woordvastheid, hun Oostersche opvattingen van wat geoorloofd is en wat niet — twee Beschavingen, welke met elkaar in botsing kwamen — dreven

zij de met handelsbedoelingen, dus tot vrede geneigde kooplieden tot oorlog en verovering. ☼ Ziedaar het zoogenaamde Imperialisme geboren, waarvan de echo der laatste beschuldigingen, uit den tijd van den grooten militairen en burgerlijken heerscher Van Heutsz, thans wel is uitgestorven, omdat er voor ons koloniaal bewind nu niets meer, gelukkig, te onderwerpen valt. Maar aan het Imperialisme der eigenlijke „Compagnie” ontbrak elke gedachte aan een te stichten Imperium. Den Nederlanders werd dit denkbeeld door den drang der tijden opgedrongen, helaas in een tijd, dat de „Edele” Compagnie reeds ten ondergang neigde. Daendels was in den zin van Imperialisme onze eerste man, die met zijn grooten weg, dwars door Java, een machtig werk voor dien tijd, de Imperialistische man was, die voor zijn volk „in continenten dacht”. ☼ Waarlijk, in de lijst van haar tijd beschouwd, en beoordeeld naar de opvattingen van haar tijd over wat goed en slecht, geoorloofd en niet geoorloofd, was haar bijnaam niet onverdiend: zij toonde „Edel” te kunnen zijn, niet alleen in voornaamheid, als gebiedster, maar „edel” van bedoelingen, als men haar niets in den weg van vreedzamen handel legde. ☼ Op Ceylon, dat het Nederlandsche volk zoo veel bloed en zoo veel tranen gekost heeft, waar honderden onzer beste zonen, aanvoerders, hun gebeente gelaten hebben naast dat van duizenden soldaten der Compagnie, op Ceylon, eens dan toch geheel aan het Nederlandsche gezag onderworpen, toen Java het nog niet was, daar zei twintig jaar geleden een der ingeboren landsgrootten tot dezen schrijver: „give us the Dutch back”. En waarom zei hij dit: verzuchting, aan welke elke schijn van vleierij van den Nederlander ontbrak? Want waartoe zou deze inlandsche groote den voorbijtrekkenden Hollander hebben geleid? Hij zei dit, wijl hij de geschiedenis van zijn land kende en wist dat de Hollanders er metterdaad bewezen hebben wijze, verdraagzame en rechtvaardige overheerschers te zijn. Trouwens de groote kolonie afstammelingen van ons volk, gesierd nog steeds door de beste vaderlandsche namen en voornamen, kleurlingen, die zich met trots „Dutch Burghers” noemen, en de overleveringen van hun afkomst met liefde in stand houden, zijn er het levend bewijs van. Trouwe onderdanen van het Britsche gezag, zouden zij er zeker niet tegen protesteeren indien het onze op hun eiland kon terug komen. ☼ De meeste Hollanders weten zelf niet wat zij beteekenen, wat hun natie beteekent, wat het verleden voor ons volk is geweest en nog is. Hoe zouden zij anders komen tot de dwaasheid om als zij in de oude hoofd-

stad van Nederlandsch-Indië zijn gevestigd, het glorierijke Batavia, eertijds de „koningin van het Oosten” genaamd, te beweren, dat zij wonen in „Weltevreden”, de stad, nota bene, waar op aarde het grootste getal mopperaars op èen hoop bijeen zijn? Met even veel recht zou iemand in Amsterdam gevestigd, als zijn woonstad kunnen aangeven „De Concertgebouwbouwt”, of in Den Haag „Duinoord”, en dit terwijl de naam Batavia kracht bezit als een de heele wereld doorklinkende klaoengalm, zoo welluidend en zoo gemakkelijk te zeggen. Nog in verre tijden, als misschien onze vlag niet meer boven Batavia wordt geheschen, zal die naam den roem verkondigen, dat de Germanenstam, twee duizend jaar geleden door oude schrijvers Bataven genoemd, in deze zeer verre tropische eilanden een stad hebben kunnen stichten, zoo schoon als deze.

Van „Weltevreden” zwijg ik liefst: zoo heel veel trots voor mijn volk heb ik er niet opgedaan. Maar Batavia. Ha, het oude Batavia, met zijn nog bestaand, verouderd, maar kenmerkend groot stadhuis met hoogopgaande dubbele stoep; Batavia met zijn statige heerenhuizen, zijn oude stadsgrachten, gedeeltelijk reeds gedempt; zijn oud-Hollandsche huizen, velen reeds door Chineesche vervangen, doch anderen nog in gebruik, in dezelfde eenvoudige bouworde, hecht en sterk en wel doortimmerd, opgetrokken als zij nog bewoond worden op Ceylon, in en om Kaapstad, aan de Koromandelkust en de Malebaarkust, Batavia is nog wèl een echt-Hollandsche stad. Want door wie anders zou een ophaalbrug zijn gelegd als die van bijgaand plaatje, ophaalbrug, zooals men er, ja, nog wel in het vaderland ziet, waar het model echter allengs verdwijnt met de molens! Is deze kenmerkende brug in haar eenvoudige rechte lijnen niet echt iets van ons volk, en wanneer men zich het „atap” wegdenkt, waarmee de schepen belegd zijn, zou dit kiekje niet het beeld kunnen geven van een of ander vaderlandsch kanaal? En hier is dan een afbeelding van den marmeren grafsteen van Hendrik Zwaardcroon, die Gouverneur-generaal was in den gelukkigen tijd, dat de „Edele” Vereenigde Nederlandsche Oost-Indische Compagnie het hoogste punt harer bloei bereikte. Zeer zeker, hij moet van goede Rotterdamse familie geweest zijn, dat hij in 1684 met den Commandant-generaal, Jonker van Reede tot Drakenstein als adelborst mee mocht. Maar eenmaal in Batavia, al sloeg hij dan een paar lagere rangen over en werd hij niet „soldaat met de pen”, in Batavia aangekomen trad hij als boekhouder toch dadelijk in burgelijke dienst. Daarin klom hij op: onderkoopman, koopman, opperkoopman, commandant van Jafnapatnam op Ceylon, Commissaris ter Malebaarkust, waarnemend-gouverneur van Ceylon, directeur van Soeratta, Raad-Ordinaris, eindelijk Gouverneur-Generaal, het hoogst bereikbare, in plaats van Van Swoll, gouverneur-generaal van Nederlandsch Oost-Indië, machtiger toen dus dan menig geboren potentiaat. En nog eens: de „Edele” Compagnie

was vòòr alles een handelsgenootschap. Haar bewindslieden deden dus al hun best te zoeken naar winstgevende cultuurgewassen, en hoe uit het gevondene de schoonste resultaten te halen? Zoo vestigde dan Hendrik Zwaardcroon 't eerst de aandacht

HERINNERINGSFLITSEN OVER NED.-INDIË. GEZICHT OP DE SOLORIVIER IN DE RESIDENTIE REMBANG (JAVA). DE WEG ER LANGS IS DE GROOTE POSTWEG SEMARANG-TJEPOE-BABAT-SOERABAJA

HERINNERINGSFLITSEN OVER NED.-INDIË. DE MASDJID (JAVAANSCH KERK) TE TOEBAN, EEN ZEER DRUKKE HANDELSPLAATS AAN JAVA'S NOORDKUST

van „de Heeren Zeventien” in Patria op de aniline, welke volledige toepassing in het Westen wel vijf kwart eeuwen had te wachten. Maar fortuinlijker was hij met de koffie. Madame de Sévigné mocht een halve eeuw te voren, toen de koffie voor 't eerst aan het Fransche hof werd gedronken, be-

HERINNERINGSFLITSEN OVER NED.-INDIË. EEN OUD-HOLLANDSCHE SUGGESTIE

weren, dat zij net zoo'n mode-artikel was als het succes van den dichter Racine, „et passera”, de geestige vrouw vergiste zich en ten opzichte van Racine en van de koffie. „La liqueur aux poètes bien chère” werd hoe langer hoe meer gedronken, zoo veel gedronken, dat onze Compagnie niets vlijtigers te doen had dan Europa van koffie te voorzien. Zeker, te voren reeds hadden andere harer bewindhebbers proeven met koffieplantages genomen, doch de groote cultuur van koffie, welke opnieuw vijf kwart eeuwen later Multatuli tot zijn „Max Havelaar of de Koffievelingen” zou stemmen, de Cultuur, welke lang zulk een overwegende beteekenis in ons koloniaal beheer zou bezitten, dagteekent van de vier jaar, dat Hendrik Zwaardcroon aan het hoofd der zaken stond en gaf onmiddellijk zulke schitterende resultaten, dat — geen wonder! — hij van de heeren „in Patria” een gouden beker ten geschenke ontving, welke nog in het Rijksmuseum prijkt. ☼ Dit was niet het eenige moment van gewicht in Zwaardcroons vierjarig opperbeheer. Hij was een groot voorstander van het Chineesche element in de tropische landen onder ons bestuur, en ofschoon dan later daarin een geduchte en bloedige opruiming werd gehouden, niemand kan beweren, dat hij zich vergiste, toen hij tot de erkenning kwam, dat Chineezen een uitstekend „mensenmateriaal” zijn om een onontgonnen overzeesch bezit tot bloei te brengen. Als kooplieden, als handwerkslieden zijn zij nog heden nauwelijks te missen. Dit zal door iedereen worden toegegeven. Het andere gewichtige moment in zijn beheer was, de ontdekking der samenzwering door den half-bloed Pieter Erberfelt, het eerste warhoofd, dat de leus „Los van Holland” voorstond. ☼ Twee eeuwen daarna is het zoogenaamde „Indonesië” niet losser van Nederland dan toen Pieter Erberfelt, in volslagen onbekendheid met de weermacht van Holland — nog een halve eeuw later erkenden de Engelschen, dat de Hollandsche vloot in die zeeën machtiger was dan de hunne — nog onbewuster van de krachten en machten, welke toen de Westersche en Oostersche wereld beheerschten, meende, dat, wanneer hij het maar slim aanlegde, het gemakkelijk zou zijn, het Nederlandsch gezag uit te roeien en met succes door dat van eigen lieden te vervangen. Arme stakker! Hij heeft voor zijn dwaling geboet. Arme stakkers, niet wijzer dan hij, die nog heden gelijken droom droomen, en noch benul hebben van eigen krachten, noch van de onze, noch van de wereldkrachten welke ons zoowel als hen regeeren.

MAURITS WAGENVOORT

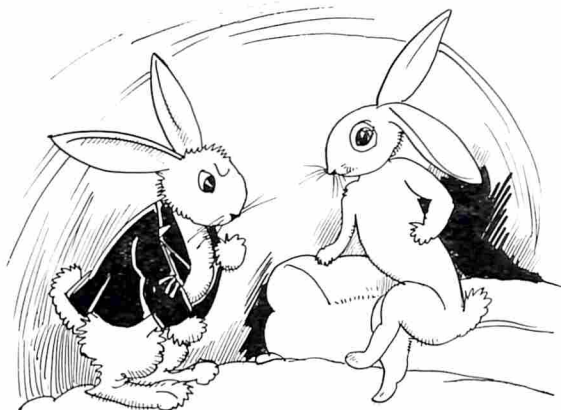
BIJ DE DIEREN

OOM SNUFFEL

OOM Snuffel was een konijn. ☼ Daarom speelt de geschiedenis van oom Snuffel ook in konijnenkringen, en wel in de betere, de goed-gesitueerde — wij ontmoeten hier slechts lieden, die verzadigd zijn, die een gesoigneerd vel hebben en in comfortabele hollen wonen. Zoo was oom Snuffel, zoo was zijn naaste familie en de geheele kolonie en dat alles was het werk zijner pooten. Want het was niet altijd zoo geweest — o

neen! ☼ Oom Snuffel was heel klein begonnen, iedere schrede zijns levens was met moeizaam huppen bereikt, hij had honger, nattigheid en koude leeren kennen en hij had vaak met klapperende tanden het laatste radijsblaadje met

kommer geslikt. En daarbij de vele, vele kinderen — tante Snuffel was zoo vruchtbaar! Het was moeilijk, heel moeilijk. Maar oom Snuffel was een persoonlijkheid, een hoogst

...HIJ LIET DE OOREN NIET HANGEN...

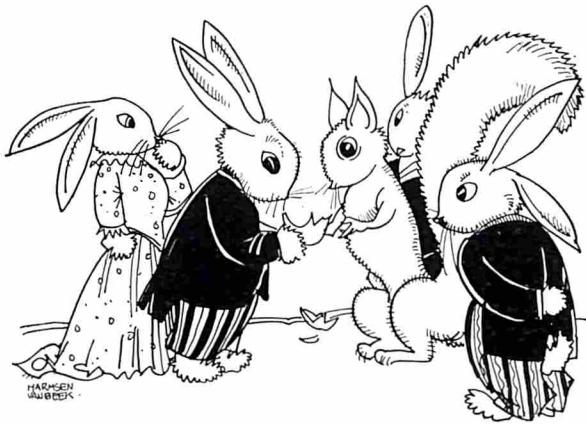
achtenswaardig konijn. Hij liet de ooren niet hangen, maar stond altijd op zijn achterste beenen tegenover het noodlot en verwon het met een verveelten poot! ☼ Oom Snuffel is een voorbeeld ter nahupping en daarom vertel ik deze geschiedenis. ☼ Oom Snuffel was een kind van eenvoudige armelijke konijne-lieden en zijn jeugd was rijk aan liefde doch arm aan sla. Dat was de reden, dat hij ook bij zijn huwelijk meer naar liefde dan naar sla keek. Dat was groot en verheven, want liefde is groot en verheven, maar sla niet. Oom Snuffel huwde een konijntje uit een zeer oude, maar geheel onbemiddelde familie. Dat was tante Snuffel, geboren van Dommelkopp.

... WANT LIEFDE IS GROOT ...

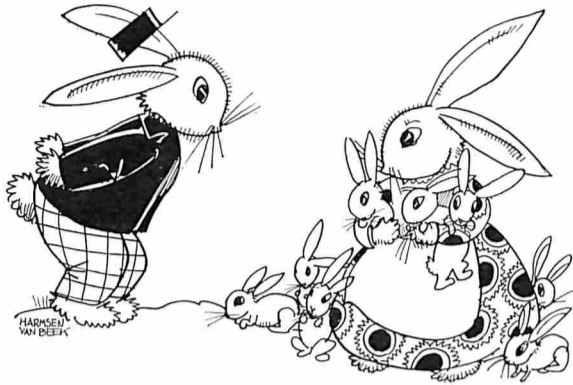
Zij had een teeder gemoed, zeer teeder en zij beminde oom Snuffel vurig en innig, doch haar bruidschat bestond slechts uit een hazelnoot. Deze noot was een oud familie-stuk en de familie der konijnebruid deed er zeer gewichtig en geheimzinnig over, natuurlijk omdat het een erfstuk in de familie was. Er was iets aan verbonden — men wist weliswaar niet wat, maar een traditie is toch veel waard, als er niets echts te eten is, en met een traditie kan men toch altijd de oude familie vertegenwoordigen. Op den dag der bruiloft zou de bewuste noot gekraakt worden en de verwanten van tante Snuffel lispelden daarbij iets van de oude voorname traditie. De zaak was

oom Snuffel pijnlijk, met tradities kan zelfs een konijn zijn honger niet stillen en daarenboven kon niemand de noot kraken. ☼ „Dat is ouderdom, dat is voornaam”, zeiden de verwanten van tante Snuffel. Eindelijk zocht men hulp bij een eekhoorn, met wie men op buurschappelijken poot stond, maar die men niet uitgenoodigd had, omdat ze erg met haar staart koketteerde en toch al aanstoot gaf door de opzichtige wijze waarop zij haar pronkerige kleedij droeg. Ze nam de noot in haar pootjes en kraakte ze in een ommezentje, met de geroutineerde vakkundigheid, die slechts het beroep kan geven. Maar de noot was hol. Tradities zijn meestal hol. Men was gechocqueerd over de geheele linie en bewoog verlegen de ooren. ☼ „Dat is ouderdom, dat is voornaam”, zeiden de verwanten van tante Snuffel. Tante Snuffel zelve was het hoogst onaangenaam en zij kreeg een erge kleur, op het puntje van haar snuitje natuurlijk, want ergens anders kan een konijn geen kleur krijgen. ☼ „Het kost een sparappel”, zei de eekhoorn brutaalweg. De vader van tante Snuffel nam haar even apart en verzocht haar den sparappel voorloopig te crediteeren. Bij een zoo goede familie kon zij zeker zijn, dat zij den sparappel kreeg. ☼ „Och, wat, goede familie”, knorde de eekhoorn, „ik kom den sparappel eerstdaags halen en als ik dan inplaats van den sparappel alleen de goede familie vind, dan zal 't wat geven om de lange ooren.” ☼ Zij toonde haar klauwtjes. Het konijn zweeg gepikeerd. Wat zal men antwoorden op zulke manieren, als men een voornaam konijn is, en een donkere vlek op den kop heeft, precies op de kruin. Dat hadden al de bloedverwanten van tante Snuffel en tante Snuffel had er ook een. Dat was de voornaamheid. Deze donkere vlek op den kop werd nauwgezet gecultiveerd, want die was het kenteeken van de familie van Dommelkopp. Daarom ook leerden alle van Dommelkoppen niets, uit angst dat de donkere vlek op den kop zou kunnen verdwijnen. Eens, namelijk, had zich dit treurige geval werkelijk voorge-

... MAAR DE NOOT WAS HOL! ...

daan en wel juist door de toch al zoo gevaarlijke ontwikkeling. En daarbij had het bewuste konijn behoorend tot de Familie van Dommelkopp niet eens veel geleerd, maar slechts het allerbescheidenste begin vandegevaarlijke ontwikkeling, namelijk den zin, dat de wereld groter is dan een konijnjachtveld. Maar deze verderfelijke wetenschap was al genoeg geweest, de donkere vlek ver-

... EN KREEG ACHT KINDEREN ...

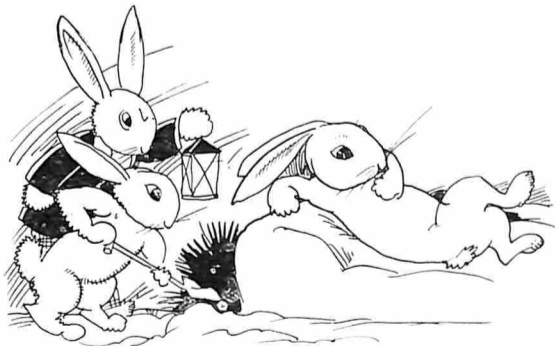
dween en kwam niet meer terug, ondanks alle pogingen der vertwijfelde familie en ondanks alle pootenmassage. De meening, dat het eigen konijneterrein de wereld zou zijn, is juist de volstreekte voorwaarde voor de donkere vlek op den kop, wat ik moet vastleggen ter waarschuwing van alle van Dommelkoppen, ook als ze geen konijntjes zijn. Sindsdien was zoo iets afschuwelijks niet meer in de familie voorgekomen, want men kende nu immers het gevaar der ontwikkeling voor de donkere vlek op den kop en vermeed dit absoluut. De eekhoorn had intusschen niet op antwoord gewacht, doch was tegen een boom opgeklimmen. Daarbij lachte ze haar eigenaardigen knallenden lach, die, laat ons rechtvaardig zijn, werkelijk ietwat lichtzinnig klinkt. Daarbij glansde haar pelsje in de zon en haar staart ging koket naar de hoogte, onuitsprekelijk koket. Het konijn van Dommelkopp senior werd er draaierig van. „Demimonde”, lispelde hij en wreef de donkere vlek op zijn kop. Zoo was de bruiloft van oom Snuffel en tante Snuffel. Oom Snuffel en tante Snuffel gingen nu op reis. „Wij gaan naar Amerika, daar moet wel water en zoo van allerlei tusschen liggen, maar meneer Sluip, de bever, heeft mij een aanbeveling meegegeven. Als er water tusschen ligt, gaat het niet zonder aanbeveling. Die geef ik dan af aan een bever, die woont waar het water begint. Dan bouwt hij een boot voor ons en twee radijsjes nemen we ook mee. Meneer Sluip zou zelf naar Amerika zijn gegaan, als er niet een kleinigheid tusschen gekomen was”. Tante Snuffel zuchtte. Ten eerste wist zij, vanwege de donkere vlek op den kop totaal niet, wat Amerika was, en ten tweede deed het reizen haar geen goed. Maar zij hield dapper vol, dagen en weken, vier gansche lange weken, al wenschte ze ook heimelijk, dat er ook wat tusschen kwam, zooals bij meneer Sluip — de één of andere kleinigheid. Dat kwam er ook en het waren zelfs acht kleinigheden. Tante Snuffel zocht een goed plekje uit, ging liggen en kreeg acht kinderen. Oom Snuffel ging natuurlijk niet liggen, maar hij ging zitten. Want bij zulk een gebeurtenis is voor den vader de eenige mogelijkheid, er voorloopig eventjes bij te gaan zitten. Hij ging dus zitten, legde zijn lange ooren in den nek en dacht na. „Met acht kinderen kan ik niet naar Amerika”, dacht hij zeer terecht, „dus moet ik hier blijven en wel voor goed, want tante Snuffel krijgt weer kinderen en deze kinderen krijgen kinderen en hun kinderen krijgen kinderen. . . . en wel snel, zeer snel. . . .” O, oom Snuffel kende dat. Het wemelde hem voor de oogen en hij zag louter kleine ooren, die heen en weer bewogen, aldoor één rechtop en één scheef, zooals zijn ooren, o, precies net zoo. . . . heel een veld van ooren — maar geen veld, waarvan te oogsten valt. Edoch het was maar een inzinking, die velen zullen kunnen meevoelen. Oom Snuffel was geen konijn, dat werkeloos de pooten in den schoot legt. Hij sprong terstond weer op en groef een hol, zoodat het zand hem om de lepels vloog. Nog voor dien eigen avond meubeleerde hij het met zacht mos en dergelijke dingen voor het allernoodigste comfort, zoodat de vermenigvuldigde familie zich 's nachts al rustig op een oor leggen kon, hetgeen voor

konijntjes vanwege de hoedanigheid van dit lichaamsdeel bijzonder zacht en aangenaam is. Slechts oom Snuffel sliep niet. Vaders slapen zelden in zulke gevallen. Aldus stond hij 's morgens reeds zeer tijdig op en zocht met oogen, die staken van slaap en een zenuwachtig-gloeijenden snuit naar levensonderhoud. Het was een moeilijke, zorgelijke gang en daarbij in een vreemde streek, waar men de gevaren niet kende. Oom Snuffel 's hartje klopte angstig, hij spiedde naar alle kanten en bewoog zijn ooren. Vaak bleef hij staan en snuffelde kommervol voor zich uit. Maar zijn pooten waren al menigen zwaren gang gehupt en oom Snuffel zou geen dapper self-made-konijn geweest zijn, als niet het rammelaar-bewustzijn den overpoot gekregen had. Dus deed hij nog een paar geweldige sprongen in het onbekende en bevond zich plotseling bij een grooten muur. Hij snuffelde ijverig langs de brokkelige steenen en ontdekte spoedig een gat ongeveer drie oorlengten groot, dat hem gemakkelijk doorliet. Wat oom Snuffel nu zag, doorstroomde hem met een diep gevoel van geluk van zijn neus tot zijn staartje en de zenuwachtig-gloeijende snuit kreeg weer de normale koele temperatuur, die een konijnesnuit behoort te hebben. Wat oom Snuffel zag was wonderbaar: sla, sla en niets dan sla, slechts afgewisseld met eenige bedden radijs. Eten, overvloedig eten voor hem, voor tante Snuffel en zijn acht kinderen en nog voor veel, veel meer kinderen, voor een heele kolonie kleine Snuffelluidjes, — o, oom Snuffel kreeg tranen in de oogen en hij wreef zich geroerd met zijn vereelten, bij den arbeid verharden poot over zijn neus, die al zorgelijke rimpels vertoonde, ofschoon oom Snuffel nog in zijn krachtigste rammelaarsjaren was. Maar nu zou alles goed worden. Tante Snuffel's mos-kraambed zou uitstekend verlopen en vele mos-kraambedden zouden erop volgen en de kinderen zouden kinderen krijgen en alles zou een groote, onafzienbare vermenigvuldiging zijn. . . . En dat alles zou verzadigd zijn, verzadigd en dankbaar. Zoo dankbaar, als oom Snuffel was. De dankbaarheid van een schepsel is het schoonste gebed en deze gebeden zijn echte godsdienst, want hun kerk is de natuur en hun altaar is God's Hemel en God's Zon. En over al die sla en de

OOM SNUFFEL. GROENTEN EN SLA

dankbaarheid van het kleine konijntje scheen de zon, die de zon is van alle schepselen. Oom Snuffel nam eerst een hartversterking en gebruikte een haastigen lunch. De bladen waren exquis en daarbij uitgesproken gevarieerd in aroma. Den hoofdmaaltijd wilde hij pas in den kring der zinnen binnenslokken, want oom Snuffel had, zooals wij weten, door en door fatsoenlijke principes. Daarna onderzocht hij het terrein op de architectonische geschiktheid voor ondergrondse bebouwing, maar het bleek te los te zijn. Voor bewoning op den langen duur is vette grond steeds te los. Ook is dat meestal bemeste grond en daar houdt iedereen niet van. Slechts een harde grondsoort geeft een verzekerde woonplaats. „Neen”, hier is geen ondergrondse bebouwing mogelijk”, zei oom Snuffel nadenkend, „maar dat hindert niets. Hier is eten en als ik 't vlijtig aandraag, kan ik een winkel openen en grondgebied voor sla inruilen. Er moeten hier veel konijntjes zijn, die grond in eigendom hebben. Oom Snuffel was reëel tot in de puntjes van zijn nagels. Hij zou zich nooit wederrechtelijk grond toeëigend hebben en na de droevige ervaringen zijner jeugd nam hij aan, dat alles bezet was. Want oom Snuffel kwam uit een zeer dichtbevolkte

... OP ZIJN CHAISE-LONGUE ...

streek, waar alles bezet is, als men zich zou wenschen te vestigen. Met menschelijk eigendom, als sla, is dat iets anders: dat is vogelvrij in de dierenwereld, omdat men hier de menselijke moraal heeft moeten overnemen. Oom Snuffel nam

zooveel hij dragen kon aan sla en radijsbladeren in zijn bekje en hupte zielsgelukkig naar huis, waar acht kleine blinde kinderen begeerig aan tante Snuffel's maagstreek zogen. ☞ „Als zij eerst eens oogen hebben”, lispelde oom Snuffel vol geluk, „en de zon kunnen zien, zooals ik haar vandaag zag over de slakroppen . . . o!” ☞ Oom Snuffel likte bewogen tante Snuffel op haar voorhoofd. Toen zag hij, dat de donkere vlek weg was. De nood des levens had haar uitgewischt en het inzicht dat het terrein van de konijnen van Dommelkopp niet de wereld was. Nu was het voorhoofd van tante Snuffel rein en helder, terwijl zij oom Snuffel aanzag, van de zegeningen der slakroppen hoorde en met een teedere moederpoot over acht kleine schepsels streek, die twee en dertig been-tjes bewogen. Als konijne-mama leert men tellen. Oom Snuffel was echt blij dat de donkere vlek weg was. Hij was er nooit erg op gesteld geweest. ☞ „Het is toch beter, als je geen donkere vlek hebt maar als je weet, wat Amerika is”, dacht hij, „anders was ik toch nooit hierheen gekomen”. ☞ Toen aten de Snuffels met de gezonde eetlust, die konijntjes hebben en vooral hongerig konijnevolk, dat het zwaar te verantwoorden gehad heeft. ☞ „Blijf maar in je mosbed”, zei oom Snuffel later en wischte zijn baard af, „één slablad is er nog over, daarmee begin ik een winkel en vanavond haal ik meer”. ☞ „Waarom zou je nu een winkel gaan beginnen?” vroeg tante Snuffel en wreef onwillekeurig over de plek, waar de donkere vlek geweest was. De van Dommelkoppen hadden nooit handel gedreven, zij liepen liever klap bij anderen. Dat is voornaam en niet alleen bij konijntjes. ☞ „Ik wil terrein zien te krijgen voor onze hollen”, zei oom Snuffel, „hier zullen ook nog andere konijne-heeren wonen en stellig ook grondbezitters. Ik ruil tegen sla. Dat kan ik je niet zoo uitleggen. Dat is mercantiel. Het spant je ook te veel in”, besloot hij trotsch en teeder. ☞ „Mercantiel” begreep tante Snuffel niet. Ze dacht dat het iets was om te eten en slapen in. Oom Snuffel echter groef snel nog een hol, een klein hol met een open ingang, hij legde het slablad erin en schreef met flinken energiekeen poot in den grond:

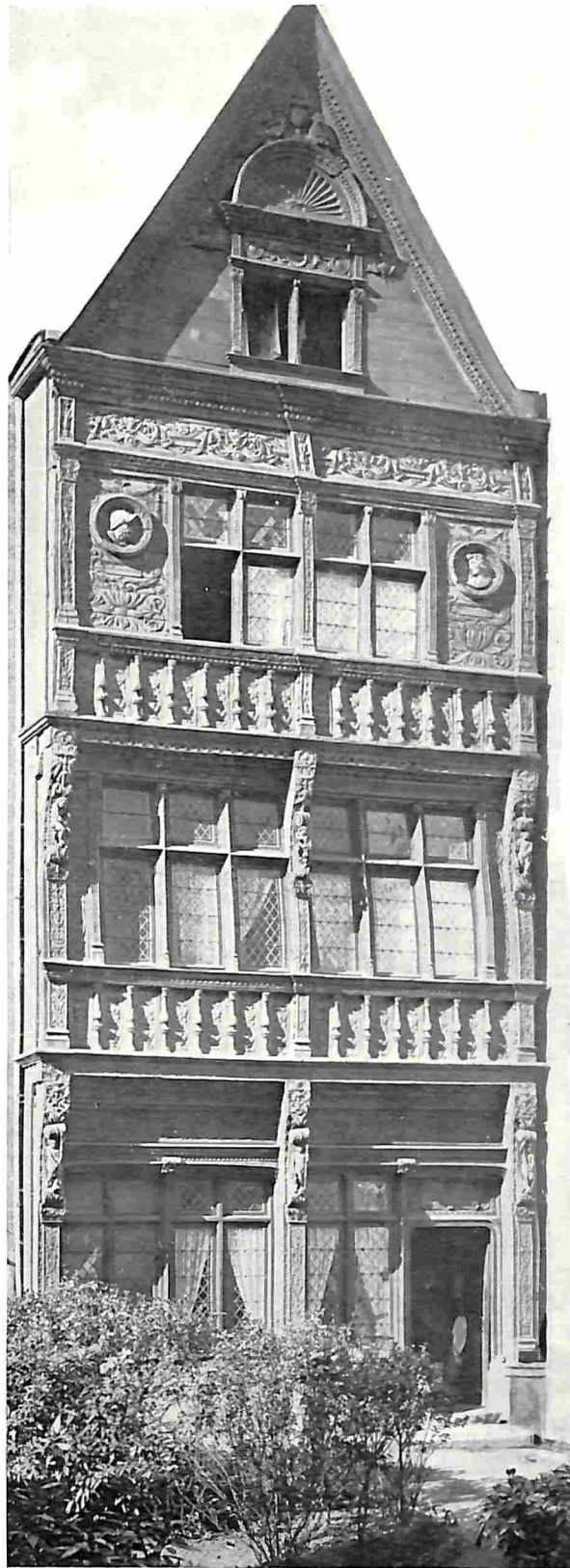
OOM SNUFFEL. GROENTEN EN SLA
(Wordt vervolgd) Vertaling van
M. P. DIAMANT—DE VRIES

De oude Utrechtsche Kerken

INLEIDING (Slot)

MET zulk een voortvarenden ijver had hij aan dit alles doen arbeiden, dat het den koning, Otto de Eerste, in het zelfde jaar '48, mogelijk was, een Rijksdag binnen het herstelde kasteel te houden. ☞ De gunst van de gebieders des Duitschen Rijks ondersteunde hem bij zijn moeierijken arbeid. Had koning Hendrik de Vogelaar hem zijn kind Bruno ter opvoeding toevertrouwd, diens andere zoon, Otto de Eerste, zou de bezittingen der kerk van Sint-Maarten zeer vermeerderen en de wereldlijke macht van den bisschop uitbreiden. Onder al deze gunstverleeningen werd het recht om binnen Trecht voortaan munt te mogen slaan, niet het geringste geacht¹⁾. ☞ Toen dan de

vrome man, na een zuiver-gehouden en dadenrijk leven, in 977 voor goed de oogen sloot, was de vestiging nabij den burg en rond de Rijnhaven aan de Neude, volkrijker en welvarender dan zij wellicht ooit te voren was geweest. ☞ Toch zou nog eenmaal het nauwelijks herstelde, opnieuw met ondergang worden bedreigd, maar deze rampspoed werd gelukkig afgewend, ook al leed de jonge nederzetting groote schade en al ging de

DIANA DE POITIERS. HET HUIS VAN
DIANA DE POITIERS TE ROUAAN

Oud-Trecht af te breken en om haar binnen de veiliger muren van den burg met nieuwen luister te herbouwen.

DEN UYL

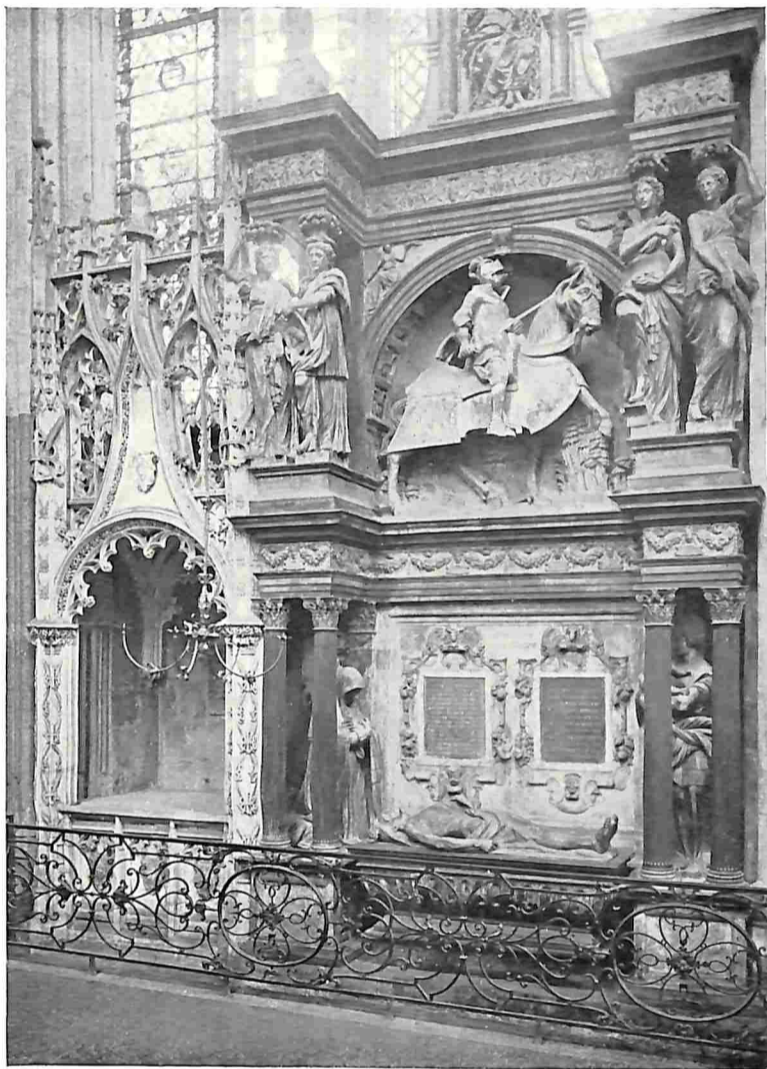
1) De Geer van Oudegein, zegt in zijn voortreffelijk boekje „Het oude Trecht” dat dit muntrecht in 953 werd verleend en merkt daarbij terloops op dat Trecht in de desbetreffende oorkonde eene opene plaats (locus) wordt genoemd. Dit is ook inderdaad juist, doch hem was waarschijnlijk niet bekend, dat reeds bij eene oudere oorkonde van het jaar 936, door koning Otto I verlof was verleend om munt te Trecht te slaan, en dat in genoemd stuk gesproken wordt van „incivitate Traiectense” (in de stad Trecht) — zie het „Oorkondenboek van het Sticht Utrecht tot 1301” door Dr. Mr. S. Muller Fzn. en Dr. A. Bouman, deel I, 1 afl. blz. 106.
2) N.l. in het jaar 1007. Bij deze gelegenheid wordt het eerst van W.t. Trecht (Buiten Trecht) gesproken.

Sint-Maartens-kathedraal in vlammen op. 't Was kort na het noodjaar 1000, toen vele geloovigen in den lande het vergaan der wereld in bange vreeze hadden verwacht²⁾. ☞ Een talrijke Vikingvloot naderde Trecht, komende van Duurstede, waar grafelijke troepen vruchteloos hadden gepoogd haar het afvaren van den Rijn te beletten. Bij het hooren van deze ontstellende mare borgen de rondom den burg wonenden hun goederen in het kasteel en staken zij hun huizen in brand. En omdat het den roovers slechts om plundering was te doen geweest en zij geenszins genegen waren om in de langdurige belegering van een welgeweerde vesting, hun reeds verworven buit, op het spel te zetten, scheepten zij zich, na een kort onthoud, weder in, nadat zij den bisschop — niet zonder eenige Reynaerdie — hun diepe leedwezen hadden doen kennen over het feit, dat de goede Trechtenaars, zoo buiten eenige noodzaak, hun havenplaats en kathedraal hadden verwoest. Slechts door de alom vermaarde vroomheid van bisschop Ansfried hadden zij zich zoozeer tot deze plaats aange trokken gevoeld en enkel vurig begeerd om tot zijn heiligen persoon te mogen naderen, om van hun godsvrucht te doen blijken. Nu het hun klaar geworden was dat hunne zuivere intenties tot zulk een schromelijke misvatting hadden aanleiding gegeven, keerden zij zeer verslagen en als gebroken mannen naar hun land terug. ☞ De grijze Ansfried miste op zijn hooge jaren den moed om de verbrande Sint-Maarten te herstellen. Hij verhief de Sint-Salvator opnieuw tot kathedrale kerk en bracht het Dom-kapittel daarheen over. Een jeugdiger opvolger zou zich wellicht met de zware taak van den herbouw willen belasten, maar hij — Ansfried — was tot het inzicht gekomen, dat dan een andere plaats diende gekozen als Oud-Trecht, — de aan den rechteroever van den Rijn gelegen wijk — dat allengs ontvolkt was geraakt en dat al te onveilig gelegen was om tot standplaats te dienen voor de hoofdkerk van het Bisdom. ☞ Zijn inzicht werd ook gedeeld door Adelbold, die in 1010 staf en ring ontving. Zeven jaren na diens wijding als bisschop, ging hij er toe over om de Sint Maarten in

DIANA DE POITIERS

DEN 3en September 1499 werd in Frankrijk een meisje geboren dat tot een bijzondere schoonheid zou opgroeien, groote kunstenaars zou inspireeren en koningen door haar schoonheid zou beheerschen. ⚭ Dien datum zag Diana de Poitiers, dochter van Jean de Poitiers, heer van Sint Vallier, het levenslicht. Reeds vroeg ontwikkelde zij zich tot een welhaast klassieke schoonheid, zoodat zij in 1512, eerst 13 jaar oud, uitgehuwelijkt werd aan Louis de Brézé, seneschal¹⁾ van Normandië, een zeer hooggeplaatst hofbeambte, uit een beroemd Fransch geslacht. Hij was n.l. de kleinzoon van Pierre de Brézé, seneschal van Anjou en Normandië, die in 1465 stierf, na voor zijnen koning zijne uiterste krachten te hebben gegeven, bij het heroveren van Normandië, dat de Engelschen in hunne macht hadden. Sedert dien mochten zich de Brézé's in de gunst der Fransche koningen verheugen, zoodat uit den aard der zaak, de jonge gemalin van de Brézé eene gaarne geziene bezoekerster aan het koninklijk hof werd. ⚭ Zij leefde met haar man te Rouaan, en hunne woning, een mooi huis, met een fraai gebeeldhouwde houten gevel, en hooge kruisramen met in lood gevatte ruitjes, wordt nog steeds „het huis van Diana de Poitiers" genoemd. ⚭ In 1531 stierf Pierre de Brézé, zoodat Diana de Poitiers reeds weduwe werd, toen zij pas 32 jaar oud was. ⚭ Haarschoonheid maakte zoo'n indruk op Frans I, dat de Hertogin van Etampes, de geliefde van den koning, en die op hem zeer veel invloed had, de macht van Diana vreesde. Die vrees bleek niet zonder reden, want zoodra Frans I gestorven was, en Henri II in 1547 den troon beklom, wist Diana te bewerken, dat de jonge koning (geboren 31 Maart 1518, dus bijna 20 jaar jonger dan Diana) wiens geliefde zij reeds was, toen hij nog niet aan de regeering was, onmiddellijk de Hertogin van Etampes van het hof verbande. ⚭ In 1548 verleende Henri II aan Diana de Poitiers den titel van Garvin de Valentinois en liet voor haar te Anet een slot bouwen. Dit moet een zeer fraai buiten met groot park geweest zijn, waaraan de voornaamste kunstenaars uit dien tijd, zooals Philibert de l'Orme of Delorme en Jean Goujon meewerkten. ⚭ Philibert Delorme werd ± 1515 geboren en stierf 8 Januari 1570. Ongeveer vertien jaar oud ging hij naar Rome en bestudeerde daar vlijtig de Italiaansche bouwkunst. Toen hij dan ook in 1536 naar Frankrijk terugkwam, kreeg hij door zijn kundenschoonheidsgevoel reeds spoedig eene aanstelling te Parijs, en werd kort daarop benoemd tot Koninklijk architect. Hij maakte o.a. een ontwerp voor de Tuileriën, waarvan de bouw, echter na zijnen dood, door Jean Bullant 1515—1578 in eenen anderen stijl werd voortgezet. Het slot te Anet werd echter geheel in zijnen geest gebouwd. ⚭ Voor de versiering van slot en park gaf Jean Goujon zijn beste krachten. Ongeveer in 1510 geboren, overleed deze kunstenaar tusschen 1564—1568. Hij kreeg van zijne tijdgenooten den bijnaam van „de fransche Phidias"; wel een bewijs hoe zij de schoone lijnen van zijn beeldhouwwerken waardeerden. Henri II

gaf hem de opdracht een beeld van Diana de Poitiers te maken, dat een waterwerk in het kasteelpark moest kronen. Hij stelde Diana de Poitiers voor als Diana, de godin van de jacht: geheel onbekleed, in haar volle schoonheid, zit zij op een rotsachtig vlak, met de linkerhand omvat zij de hals van een hert, dat naast haar geknield ligt, terwijl zij in de rechterhand een boog draagt, maar de maansikkel, een der attributen van de godin Diana ontbreekt. Wel zijn 2 honden der jachtgodin mede in de groep vereeuwigd. ⚭ Men zou zeggen, dat een dergelijke wijze van uitbeelden eerder voor eene voorstelling van Venus past als voor die van Diana, die toch tegelijkertijd de godin der kuisheid was, maar het kunstwerk van Jean Goujon is er niet minder fraai om en het schijnt dat Diana de Poitiers zich gaarne op de naamverwantschap liet voorstaan, tenminste, men vindt dikwijls in versieringen uit dien tijd, maansikkels en pijlen doorengestengeld met de naamletters van Diana de Poitiers

DIANA DE POITIERS. GRAFTOMBE VAN LOUIS DE BRÉZÉ, DAARNAAST HET GRAF VAN ZIJN VOORVADER PIERRE DE BRÉZÉ

en Henri II. ⚭ Het slot te Anet, een kleine plaats in het departement Eure et Loire, zuidwestelijk van Evreux, is niet meer. Resten van het bouwwerk, zooals het voorportaal en de kapel, kregen een plaats in de Ecole nationale supérieure des Beaux Arts te Parijs en het beeld van Diana de Poitiers bevindt zich thans in het Louvre. ⚭ Jean Goujon, die het beeld maakte van Diana de Poitiers, is waarschijnlijk ook de beeldhouwer geweest van het liggende beeld op de graftombe, die Diana de Poitiers ter herinnering aan haar echtgenoot, Louis de Brézé, liet oprichten. Het is een der mooiste gedenkteekens in de kathedraal te Rouaan en daar Jean Goujon in 1541 en 1542 te Rouaan werkte, lijkt de veronderstelling niet te stout, dat hij daar in opdracht van Diana de Poitiers vertoefde en in die jaren zijne medewerking verleende bij het vervaardigen van dit grootsche praalgraf, dat ontworpen werd door Jean Cousin, een fransch schilder en beeldhouwer, geboren in 1500 te Soucy en in 1589 te Parijs overleden. ⚭ Naast het graf van zijnen voorvader Pierre de Brézé, waarvan de liggende figuren van den seneschal en zijne vrouw zijn verdwenen, verheft zich, uitgevoerd in

albast en zwart marmer, het gedenkteeken, dat Diana voor haar man liet vervaardigen. Bij de liggende gestalte van Louis de Brézé is Diana, in weduwkleed, knielende uitgebeeld, terwijl aan het voeteneind van den overledene eene rijk getooide vrouw staat, die een jongetje op den arm draagt. Uit het huwelijk van Louis de Brézé met Diana de Poitiers zijn echter alleen twee dochters geboren en daarom veronderstelt men, dat de beeldhouwer in deze figuren, Maria met het kind Jezus heeft uitgebeeld. Destemeer grond heeft men voor deze meening, daar op het graf o.a. deze latijnsche inscriptie voorkomt: „suspice preces, Virgo benigna" (verhoor mijn bede, goedertierende maagd) en dit dan als het ware de woorden zijn, die de bedroefde weduwe tot Maria zegt. ⚭ Achter de liggende figuur bevond zich vroeger nog een staand beeld van den seneschal, waar hij prijkte met al de teekenen zijner waardigheid. Dit is in 1793, tijdens de revolutie verdwenen, maar bovenaan is hij nogmaals afgebeeld, nu te paard in volle wapenrusting. Het graf wordt bekroond door eene vrouwenfiguur, de verschillende vormen der deugd, zooals voorzichtigheid, gerechtigheid, geduld, enz., voorstellende. Verschillende attributen, die op al deze

¹⁾ seneschal van sin = oudste en schalk = knecht (evenals b.v. in maarschalk) en eigenlijk de oudste dienaar. Voorheen een hooge hofbeambte, later ook opperste gerechtsbeambte.

goede eigenschappen betrekking hebben, geven op symbolische wijze deze gedachte weer, zooals een breidel in den mond, een zwaard, eene slang, die zich om den arm kronkelt en een doornstruik, die tot zetel dient. ☞ Het doet wel even vreemd aan, als men iets van den levensloop van Diana de Poitiers weet, te zien met hoeveel praal en schoonheid zij een gedenkteeken voor haar man liet vervaardigen, dat volgens een der vele opschriften, als bewijs van trouw door Diana voor haar echtgenoot is opgericht, maar men moet niet vergeten, dat zij reeds jong weduwe was en eerst jaren later de geliefde van Henri II werd. ☞ Een grappige bijzonderheid is nog, dat, daar de koning met voorliefde de kleuren van Diana de Poitiers droeg, die grijs of zwart en wit waren, men gekscherend elkaar vertelde, dat Diana den koning in den rouw om haar echtgenoot liet deelen. ☞ Aan haar macht zou echter een plotseling einde komen. Henri II, die in 1533 met Catharina de Médicis was gehuwd, deed zijne oudste dochter uit dit huwelijk in 1559 met den ons uit den 80-jarigen oorlog welbekenden Philips II van Spanje, trouwen, in de hoop de vriendschapsbanden tusschen Frankrijk en Spanje zodoende te versterken. Bij de huwelijksfeesten had een steekspel plaats waaraan ook de koning meedeed. De graaf van Montgomery had het ongeluk, den koning bij dit kampspel met zijn lans in het oog te treffen, eene verwonding waaraan Henri II 10 Juli 1559 overleed. ☞ Diana werd nu van het hof verbannen en trok zich terug op haar kasteel te Anet, waar zij 22 April 1566 stierf, tot op hoogen leeftijd nog steeds een bijzonder mooie vrouw, tenminste Brantôme die verhaalt, dat hij haar zes maanden voor haar dood nog gezien heeft, kwam toen nog onder de bekoring van haar schoonheid, gratie en koninklijke verschijning. SARA V. ZUIDEN

Het jonge Ferrara

2) *Uit het Poolsch door*
KAZIMIERZ CHLEDOWSKI
(Vervolg)

SOMMIGE geschiedschrijvers der Renaissance stellen hem als Latijnsch dichter zelfs boven zijn vader. In elk geval bezat Ercole meer fantasie en dichtelijke kracht dan Tito, terwijl deze laatste in soepelheid van stijl en fijnheid van taal haast gelijk stond met de schrijvers der Oudheid. Niettegenstaande hij mank was, bezat Ercole een zekere beroemdheid door zijn minnarijtjes, die wel de oorzaak waren, dat de litteratuur verrijkt werd met vele minnedichten van zijn hand, maar aan den anderen kant, zooals wij straks zullen zien, zijn tragischen dood ten gevolge hadden. Men zeide van hem, dat lichte romans en lichte elegiën hem bezig hielden „i facili amori e intorno a questi le facili e più culte elegie”. Zijn meest beroemd gedicht, geschreven in elegischen vorm, was „Genethliacon”, vol loftuigen voor de huizen d’Este, Borgia en Aragon. De verslaafdheid aan den hofdienst en het kruipen voor de heerschende geslachten knaagden als kanker aan den geest der voornaamste mannen van de Renaissance. Ercole neemt dan ook geen plaats van betekenis in onder hen, die door het nageslacht geëerd worden. Onder hen, die daarvoor in aanmerking kwamen, trad op den voorgrond Giovanni Pico della Mirandola (1463—1494), die tot den humanistischen kring behoorde, welke geheel en al onder invloed stond van den klassieken geest van Tito. Pico was beroemd als polyhistoricus en filosoof, men zei van hem, dat in den loop van een eeuw slechts één man van zijne betekenis en kennis geboren kon worden. De tijdgenooten noemden hem den phoenix onder de geniën „fenice degl’ingegni” en Policiano roemde hem als het licht van alle wetenschappen „Picus omnium doctrinarum lux”. Pico stu-

deerde te Ferrara. ☞ De Pico’s van Mirandola behoorden tot een dier geslachten, welke in nauwe relatie stonden tot het hof der d’Estes te Ferrara, waar zij dikwijls te gast waren, zij beschouwden zich dan ook min of meer als vazallen. Hun bezitting Corbula lag op Ferrarisch grondgebied. Zeer intiem waren hun betrekkingen met Ercole I, omdat diens natuurlijke zuster, Bianca Maria met Galeotto Pico della Mirandola gehuwd was. Vandaar dat de jeugdige neef van Galeotto, Giovanni, zoon van Gianfrancesco Pico en Giulia Bojardo van Scandiano voor zijn studie naar Ferrara ging, waar hij ijverig de lezingen van Guarino bezocht en met Tito Vespasiano Strozzi bevriend werd. Giovanni studeerde niet alleen Grieksch, maar ook Chaldeeusch en Hebreeusch, liet in Ferrara de werken der Oudheid kopiëren en bereikte weldra het meesterschap in de klassieke talen. Volgens Tito Strozzi heeft niemand Giovanni in ’t Grieksch en Latijn overtroffen, niemand beter de wetten der natuur doorgrond en den loop der sterren verstaan. Pico was meester in de mathematiek en bij zijne geleerdheid nog een zoo vlotte spreker, dat hem niemand in wel sprekendheid evenaardde. „Die U hoort spreken over theologische vraagstukken”, schrijft hem Strozzi, „meent een ervaren grijsaard voor zich te hebben, en toch bedekt nauwelijks een lichte vlasbaard Uw rozige wangen”. Deze rozige wangen en het lange blonde haar moeten Giovanni een zeer aangenaam uiterlijk gegeven hebben, hij behoorde tot de knapsten onder de Ferrarische jeugd van zijn tijd en veroverde even gemakkelijk een vrouwenhart, als de bezwaren der studie van de sterrenkunde. ☞ Natuurlijk gaven de minnarijtjes aanleiding tot het ontstaan eener heele reeks erotische gedichten. Giovanni was echter practischer dan Strozzi, en sprak tot zijne beminden in een voor haar verstaanbare taal: n.l. het Italiaansch. Later verbrandde hij echter deze producten zijner jeugdige fantasie, naar men zei „religionis causa”, maar blijkbaar, omdat hij zich schaamde tegen de opvattingen der oudere humanisten te hebben gehandeld, wellicht ook om het nogal wulpsche thema zijner elegiën.

Foto C. Steenbergh
EEN OUDJE. DE GROOTE CACTUS OP DEN ACHTERGROND IS 85 JAAR OUD

☞ Van Ferrara ging Pico naar Bologna om daar zijne studies voort te zetten, later naar Parijs en Florence, waar hij bevriend raakte met Lorenzo de Medici. Hij oefende zich in alle wetenschappen en liet zelfs in ’t diepst geheim een kabalist uit het Oosten komen, die hem bij gesloten deuren in die wetenschappen inwijdde, welke door de kerk verdoemd waren. Zijne opvattingen over de kabala legde hij later vast in het boek, getiteld „Conclusiones Cabalisticæ”. Uit Florence zond Giovanni aan alle groote geleerden negenhonderd thesen, die hij zich verplichtte tegen de gansche wereld in Rome in ’t jaar 1486 te verdedigen en noodigde hen uit op zijne kosten daarheen te komen. ☞ Zijn optreden baarde niet slechts groot opzien, maar joeg vele geleerden tegen hem in ’t harnas en haalde hem ook nog de verdenking van ketterij en den toorn van Innocentius VIII op den hals. Het gevolg hiervan was, dat Giovanni ten slotte ontmoedigd de wereld den rug toekeerde, zich geheel en al aan theologische studies wijdde en als een kluzenaar, afwisselend op zijn landgoed Corbula in ’t Ferrarische en in zijn villa Quarceto in de buurt van Fiesole zijn leven sleet. Hij ging zich geeselen, zijn gezondheid door vasten te gronde richten en zijn vermogen onder de armen verdeelen en vatte het plan op zich in de Dominicanerorde te laten opnemen en door het land te trekken om Gods woord te verkondigen. ☞ Het lichaam was echter niet in staat te voldoen aan deze buitensporige eischen van den geest en Giovanni stierf dan ook eenendertig jaar oud in Quarceto, op 14 November 1494. (Wordt vervolgd)